

S prvim zvezkom te knjige smo dobili moderen vodnik po antičnem Celju. Tvarina je podana v dveh delih, katerih prvi nudi jasno in stvarno pisan zgodovinski oris antične Celeje, drugi pa arheološki vodnik po muzeju, mestu in okolici. Prav je, da je dodan tudi seznam drugim zanesenih ali izgubljenih celjskih spomenikov.

V razdelitvi tvarine in metodi opisov sledi Orožen v tem delu priznano zglednemu Abramičevemu Poetoviju, ki je izšel l. 1925. Orožnovi Celeji, kakor bi lahko nazvali 1. del, pa tudi domači zgodovinski literaturi bo to samo v prid, kajti pri takih izdajah se je treba sporazumeti za enoten shema. Želimo ob tej priliki samo, da bi Poetoviju in Celeji kmalu sledila še Emona, ki je po teh dveh publikacijah postala neodločljiva dolžnost naše znanosti.

Kolikor spada ocena znanstvenih rezultatov v okvir našega lista, lahko ugotovimo, da Orožen vestno reproducira izsledke specialne literature, v podrobnostih je pa le premnogo vprašanj še v diskusiji in je mogoča debata o naziranju, ki ga je O. osvojil. Tako nedvoumno o tolmačenju zgodovinskega ozadja nagrobnega napisa škofa Gaudencija, za katerega upamo, da se bo podrobni zgodovinski analizi krščanske antike na naši zemlji posrečilo točneje ga opredeliti. Tudi epigrafski značaj napisa in simbolična dekoracija nad njim ter jezik in slog teksta imajo svojo važnost. Nam se zdi datiranje v 4. stol. nesprijemljivo.

Drugi del slika Celje kot zbirališče državotvornega stremljenja. Po kratkem pregledu starejše srednjeveške dobe se osredotoči na povesti postanka rodbine celjskih grofov, njihove slave in usode ter končno razmeroma kratko oriše zgodovino srednjeveškega Celja in njegovih kulturnih razmer. Ta zadnji del nas ne zadovolji popolnoma, ker mislimo, da bi se dala topografska slika srednjeveškega Celja določneje podati, kakor nam jo nudi ta str. 145 in 146; posebno pa je gotovo, da bi se dalo iz starih poročil, stavbenih ostankov in mogoče tudi starih slik več dognati o stavbni zgodovini tako važnih stavb, kakor sta minoritska in opatijska cerkev. Kljub kritični porabi virov pa se je vrnilo tudi v to knjigo nevzdržno mnenje, da je bila sedanja kapela Matere Božje sedem žalosti postavljena šele 1613, dve sto let po prvotni kapeli sv. Treh kraljev, ki je stala na istem mestu. Stavbinsko lice tega najlepšega celjskega spomenika govori odločno proti takemu pojmovanju, ki se je pa že udomačilo v lokalni mestni zgodovini. Stavba je namreč lepa, v svojih detajlih izredno bogata zrelogotska arhitektura konca XIV. ali zač. XV. stol. in čisto nemogoče si je misliti, da bi jo bil kdo podrl, ter 1613 nanovo sezidal v starih oblikah z zopetno porabo vseh važnih detajlov. Čas je, da ta zgodovinska zmota izgine iz literature in se kapela označa za to, kar je. Le pozlačeni kipi na konzolah pod baldahini na stenah so res baročni izdelki XVII. stol. Vse gradivo o zgodovini te kapele je nujno treba revidirati in njegovo tolmačenje spraviti v sklad z označenim stanjem.

V srednjeveško celjsko zgodovino bi kot ilustracija spadal poleg prekrasnega reliefa s Ptujске gore tudi votivni relief timpana portala, ki vodi v minoritski

cerkvi iz prezbiterija v zakristijo. Relief nam predstavlja Marijo z detetom na tronu, pred njo pa klečita dva moža v oblekah 2. pol. XIV. stol. v molitvenih pozah. Gre pri tem za dva portreta in zdi se mi verjetno, da za dva celjska grofa, katerih ugotovitev se mi ne zdi nemogoča. Slog kaže na 2. pol. XIV. stol. in ker imamo po smrti Hermana I. l. 1385 dvovladje Viljema († 1392) in Hermana II. († 1435), bi se dalo zagovarjati, da sta to ta dva, postanek reliefa pa določiti med 1385 in 1392. Če bi pa starostno razmerje in drugi zgodovinski momenti privedli do drugačnega zaključka, tudi prav. Mogoče bi prišla v diskusijo tudi Ulrik I. († 1368) in Herman I. († 1385), mogoče celo Herman II. in njegov sin Friderik II. Za sedaj naj samo opozorim na važnost tega vprašanja.

Nadaljevanje tega važnega lokalno zgodovinskega dela nestrpno pričakujemo. Frst.

Iz tujih literatur

Ukrajinsko slovstvo

M. Plevako, *Hrestomatija novoj ukrajinskoj literaturi* (M. Плевако, *Хрестоматія нової української літератури*). Kooperativne »Ruh« vidavništvo. Pjate vidannja. Harkiv 1927. Veliki 4°, str. 528. Cena 3'50 r (94'50 Din).

Prof. Plevako je izdal v peti izdaji svojo Hrestomatijo nove ukrajinske literature. Skuša nam predstaviti najvažnejše ukrajinske pesnike in pisatelje od osemdesetih let preteklega stoletja naprej.

Začenja z Ivanom Frankom (1856—1916), ki pomeni začetek nove dobe ne samo v književnosti, temveč tudi v drugih panogah duševnega življenja galicijskih Ukrajincev (Rusinov). Mladini osemdesetih in devetdesetih let je bil Franko to, kar ji je bil v petdesetih in šestdesetih letih Ševčenko. V poeziji je Franko pesnik kljubovalnosti, sile in svobode. Kot pripovednik je realistično navdahnjen slikar ukrajinskega življenja v Galiciji in zagovornik vseh preganjanih in zatiranih. Kot znanstvenik je glavni steber domače etnografije, zgodovine književnosti in jezikoslovstva. V svojem publicističnem in časnikarskem delovanju goreče zagovarja človeške in narodne pravice svojega zatiranega ljudstva. Ivanu Franku je posvetil prof. Plevako v svoji Hrestomatiji 56 strani. Po njegovem življenjepisu navaja v dveh posebnih poglavjih seznam vseh izdaj Frankovih spisov in vsa dela, ki se pečajo s Frankovo delavnostjo. Nato sledi 44 strani njegovih proizvodov v vezani in nevezani besedi. Že iz pesmi, še bolj pa iz komadov v prozi, kakor »Ovčar«, »Boa Constrictor« in »Moj zločin« se da ustvariti vsaj medla predstava Frankove mentalnosti. Še bolj bi se bilo mogoče vživeti v Frankovo umetnost, če bi P. dodal še kratki črtici »Dober zaslužek in »Brez dela«.

Bedno ukrajinsko ljudstvo dobro razume pesnik Ivan Manžura (1851—1895). Mati mu je umrla v četrtem letu in od takrat je ostal sam s svojim očetom pijancem. V sedmem letu se je nekoč prebudil iz pijanosti v ječi s svojim očetom, kjer sta skupaj prebila več dni med najhujšimi zločinci. V devetem letu ga je dal oče v šolo. S svojo energijo se je znal mladi

Manžura prekopa do veterinarskega instituta, odkoder je odšel za upravnika k nekemu svojemu prijatelju. Kot navdušen prijatelj srbskega naroda je za turško-srbske vojne l. 1876. prostovoljno vstopil v srbsko armado; po končani vojni se je zopet vrnil na Ukrajino. V bedi in zapuščen od vseh je umrl na tuberkulozi dne 15. maja 1893. Enako kakor pri Ivanu Franku nam poda P. po življenjepisu Manžure bibliografijo njegovih del in spisov o njih ter nekaj njegovih pesmi. Na isti način nas seznani P. še s 43 pesniki in pisatelji. Posebno zanimivi so proizvodi najmlajših, ki so večinoma zavedni boljševiki, kakor n. pr. Mikola Hviljovij (rojen 1893), Vl. Sosjura (rojen 1898), I. Kulik (r. 1897), Andrej Paviv (r. 1899) in Ivan Senčenko (r. 1901).

Če ne bi bila boljševiška cenzura tako ostra in neizprosna, kakor je bila pred l. 1917. caristična ruska, bi P. gotovo pri marsikaterem pesniku ali pisatelju izbral tisto delo, ki je zanj najbolj značilno, čeravno se slučajno ne strinja z boljševiško miselnostjo. Kljub temu pa bo knjigo s pridom vzel v roke, kdor hoče dobiti vsaj kratek pregled novejšje ukrajinske književnosti. Hrestomatija je dragocena zlasti za voljo svojih bibliografskih podatkov.

V tehničnem oziru je pa knjiga taka, da je ni mogoče nikomur pokloniti v dar. Lepenka platnic in hrbet sta skrajno slaba. Čim odpreš prvič knjigo, opaziš, da se je raztrgala vezava na nekoliko mestih. Papir je slabši kot pri nas časnikarski. Stran 101. sledi za 106. stranjo. Na 111. strani manjka naslov črtice Dmitra Markoviča, ki se imenuje »Na Volčjem posestvu«.

Šedivý

Nemško slovstvo

Internationale Buchkunstaussstellung Leipzig 1927.
Amtlicher Katalog. Insel-Verlag, Leipzig, 1927.

To okusno izdanje z reprodukcijami odličnih sodobnih knjižnih oprem in ilustracij vseh narodov bogato ilustrirani katalog, nudi tudi onemu, ki razstave ni videl, zadosti gradiva, da si ustvari splošno sliko o sodobni knjižni umetnosti. Po abecednem redu se vrstijo sezname razstavljalcev posameznih držav, pred vsakim seznamom je kratek člančič o stanju in tendencah sodobne knjižne umetnosti pri dotičnem narodu. Razstavo je priredilo društvo Deutsche Buchkünstler. Namen je bil pokazati, koliko je ta kulturna panoga napredovala od leta 1914., ko se je pod naslovom Bugra vršila v Leipzigu prva mednarodna razstava knjižne umetnosti. Kakor je iz seznama razvidno, se danes založniki, uvidetni tiskarji, slikarji, arhitekti in umetnostni zgodovinarji raznih narodov enodušno trudijo, da dvignejo ne samo posamezne razkošne knjige, ampak celotno knjižno produkcijo na umetniški nivo. V dveh smereh se dela v tem zmislu, in sicer tako, da ena panoga pri tem, druga pri drugem narodu prevladuje — v smeri umetniške ilustracije in v smeri dekorativno popolnega tiska, kar se dosega z njegovo ureditvijo v strnjeno sliko in iskanjem za ta cilj najbolj sposobnih novih tipov črk. Najsamozavestneje in na najširši podlagi obdelujejo problem brez dvoma Nemci, važno mesto zavzemajo nordijske države Danska, Nizozemska, Švedska in Norveška; zelo zanimiva je sodobna Rusija,

med slovanskimi državami pa prednjači Češka. Svoja posebna pota hodijo romanske države, pa tudi Amerika in Anglija, katerih zadnja je kakor v razvoju vseh vrst sodobne porabne umetnosti poleg Nemčije osnovno važna. Na razstavi je bila skromno zastopana tudi Jugoslavija, med drugim z desetorico slovenskih knjig, med katerimi je prednjačil Sv. Alojzij S. Sardenka, tiskan in vezan po navodilih J. Plečnika.

Ker se razstava letos o priliki splošne mednarodne tiskarske razstave v Kölnu v še večjem slogu ponovi, si prihranimo konkretnije poročilo o aktualnih tendencah sodobne knjižne umetnosti za poročilo o ti razstavi, kjer bo posebno tudi sodobna slovenska knjižna oprema in ilustracija bolje zastopana kakor lani.

Frst.

Gledališče

1. Gledališka razstava

V okviru II. pokrajinske razstave Ljubljanskega velesejma od 17. do 26. septembra 1927 so oskrbele gledališka uprava, Prosветna zveza in Zveza kulturnih društev prvo kolektivno razstavo o razvoju našega narodnega gledališča pod naslovom »Gledališče — ljudstvo — družba«. Pomen te razstave je bil predvsem ta, da smo dobili prvič kolikor mogoče celoten, dasi ne popoln pregled materiala, ki spada k pojmu gledališče — ljudstvo. Literarni oddelek nam je pokazal v rokopisih avtorjev odtis snovanja značaja te in one osebnosti, starejši tiski in novejša literatura (dasi ne popolna), pregled naše dramatične književnosti, razvoj našega gledališča od leta 1867 (od ustanovitve Dramatičnega društva) bolj fragmentarno, od leta 1892. do danes pa kot urejeno narodno ustanovo. Podobe in predmeti so nam skromno, a živo govorili o ljudeh in razmerah v Ljubljani, Mariboru, Trstu in drugod. Ta inventarizirani material naj bi se kolikor mogoče spopolnil in skušal polagoma pridobiti za gledališki muzej, ki bi ga oskrbelo mesto ali kdo drugi — vsaj podobe, trofeje in osebni predmeti naj bi se rešili, da se ne porazgube. — Tehnični in scenični material na razstavi je zaradi svoje skromnosti zaostajal za spominskim, ker je podajal razvoj najnovejše dobe, vendar je bil za prvi poskus dovolj nazoren, da poda vsaj približno sliko o življenju gledališča.

Drugi del razstave — ljudstvo — nam je podal sliko gledališkega dela v Zvezi kulturnih društev, posameznih dramatičnih društev in Prosветne zveze. Zaradi statistične popolnosti in mnogovrstnosti materiala se je posebej odlikovala Prosветna zveza, ki je podala sliko o razvoju gledališkega življenja med ljudstvom. K našim tesnim razmeram pa bi bilo pripomniti, da se je bridkosmešno občutil razvoj našega malega meščanstva; spomine iz starih čitalnic smo srečavali med Zvezo kulturnih društev, igre sodobnega Doma in sveta pa so bile prištete med ljudsko dramatsko literaturo pri Prosветni zvezi. Historični razvoj čitalnic, Katoliškega društva rokodelskih pomočnikov, Dramatičnih društev in podobnih ustanov naj bi bili pustili pri miru in naj bi se ne bil vtikal v današnjo kulturno politično opredeljenost. — Lepa in stvarna je bila raz-